

A felmért halmaz *tudományági* összetétele: 41 matematikus, 106 fizikus, 49 vegyész, 84 biológus, 28 műszaki, 58 geológus. A megkérdezetteknek 14 kérdésre kellett válaszolniuk. Közülük 25% úgy nyilatkozott, hogy szorosan vett szaktudományokon kívül még további egy-öt más tudományág iránt is érdeklődnek. Ebből következik: a tudományos akadémiái könyvtárak folyóirat-járatását e tény figyelembevételével kell kialakítani.

Ami az *elavulás* kérdését illeti, a megkérdezettek 46%-a szerint a magfolyóiratok 10, sőt több éven át aktuálisak maradnak. A fizikusok, biológusok és a geológusok ennél jóval rövidebb aktualitás mellett szavaztak (3–5 év), de hangsúlyozni kell: korántsem valamennyien.

Tekintettel a pénzügyi lehetőségek korlátozott voltára a matematikusok 81, a fizikusok 87, a vegyészek 71, a biológusok 73, a műszakiak 78 és a geológusok 71%-a vélekedett akként, hogy a kis és a nehezen hozzáférhető nyelveken megjelenő folyóiratokat le lehet mondani. 18% viszont továbbra is járatná a magyar, bolgár, román, szlovák, kínai, japán, svéd, koreai, norvég stb. folyóiratokat, de megjegyzi: jobb volna, ha az említett nyelvek országaiban eleve angolul tennék közzé a fontosnak tartott tudományos eredményeket.

Ami az új lehetőségek hasznosítását illeti: a moszkvaiak 62, a vidékiek 48%-a vesz igénybe rendszeresen elektronikus úton közvetített információkat. Az *internetet* a moszkvaiak 52, a vidékiek 44%-a önállóan, minden segítség nélkül kezeli. Viszont sajnálatos módon a moszkvaiak 37%-a, a vidékiek fele felszerelésbeli hiányosságok és finanszírozási nehézségek miatt nem jut hozzá az internethez.

Az egyes tudományágak képviselői 7–29%-ban „sumákoló” választ adtak arra a kérdésre, kell-e nekik *segítség* az internet használatához. Ez felkelti a gyanút: egyelőre nincs mindenki tisztában e szolgáltatás lehetőségeivel.

A kérdésre, hogy *milyen információ* beszerzésére szokta felhasználni az internetet, a moszkvaiak 61, a vidékiek 70%-a válaszolt. Itt a következő „toplista” alakult ki: Current Contents, teljes szövegek elektronikus és nem elektronikus folyóiratokból, referátumok és annotációk újdonságokról (13%), adatbázisok adta információk (12%), konferenciátájékoztató (6%), bibliográfiai adatok stb. A moszkvaiak és a vidékiek internetelvárási között nincs különbség.

Az elektronikus folyóiratok a megkérdezettek körében még nem túlságosan népszerűek: a moszkvaiak 35, a vidékiek 46%-a preferálja őket. Még kevésbé népszerű az akadémiái könyvtárak állományának „elektronizálása”. A moszkvaiak 87, a vidékiek 84%-a tiltakozik ellene. Pártolójának százalékaránya: 11.

Az elutasításban egyfelől a szokatlanság, a korábbi olvasási-tájékoztatói szokások feladásának kényszere, másfelől a technikai tökéletlenségek előfordulása játszik szerepet. Hogy mit hoz e vonatkozásban a jövő, nem érdemes találgatni.

Összességében elmondható, hogy az orosz tudományos elit készséggel fogadja az új információs technológiákat, kedvtelve alkalmazza őket, és azt várja, hogy ezek a technológiák a jövőben még használhatóbbak legyenek.

Az internettel kapcsolatban felmerült problémák azt is feltárták, hogy egy-egy újdonság befogadásához némi időre van szükség. Ez azonban természetes.

/DUBROV, A. P.–MOTENKOVA, E. L.–KRASIKOVA, O. L.: Otnošenje učenyh Rossijskoj akademii nauk k novym informacionnym tehnologiám. = Naučnye i tehničeskie biblioteki, 11. sz. 1998. p. 17–25./

(Futala Tibor)

A tárolókönyvtár a digitális korszakban

A Harvard Egyetem 1985-ben Dill és Társait bízta meg a könyvtár ritkán használt könyvei hatékony tárolási módjának kidolgozásával. Az azóta *Harvard-model*ként ismert megoldás lényege az, hogy a könyveket nagyság szerint kell csoportosítani, a polcoknak pedig jóval szélesebbeknek kell lenniük a megszokott 22,5 cm-nél. Az 1986-ban megnyílt tárolókönyvtárban egy – akár 90 cm-es könyvek tárolására is alkalmas – moduláris polc-rendszert, és a könyvek raktári helyének megállapítására és előkeresésére fejlett, vonalkódos és számítógépesített rendszert alkalmaztak.

A 80-as évek végétől számos egyetemi és tudományos könyvtár élt ezzel a megoldással. 1995-ben a Cornell Egyetem, amely eddig 750 000 kötetet tárolt egy kiegészítő épületben, most egy öthajós, 1,6 millió kapacitású egységgel egészíti ki tárolókönyvtárát.

Néhány könyvtári guru a 90-es évek második felében azt jósolta, hogy az anyag digitalizálása fog megoldást hozni az egyetemi és tudományos könyvtárak szorongató helyhiányára. A valóság erre rácafolta: a papír kitart, és a fizikai gyűjtemények továbbra is rohamosan növekednek. S azok,

akik azt állítják, hogy a digitalizáció költséghatékonyabb, nem vetettek egy pillantást sem a kiadásokra. Miért is kellene szkennelni egy könyvet, amelyet talán csak egyszer fognak használni az elkövetkező 20 évben, amikor ugyanez a könyv polcon is elhelyezhető?

A Kongresszusi Könyvtárnak is az az álláspontja a nyomtatott anyag növekedésének láttán, hogy digitalizációval megoldani a tárolási problémát csak néhány könyvtárigazgató vágyálma. A Kongresszusi Könyvtár tárolóegysége 2000-ben nyílik meg a Harvard-modell alapján, 800 négyzetméteren.

Számos egyetem választotta ezt az utat az utóbbi években, és folyamatban vannak újabb építkezések is. A legambiciózusabb közülük talán a minnesotai egyetemé, amely 38 millió dollárt szánt erre a célra. Két egységet építenek, s egy-egy közülük 27 000 köbméter (kb. 230 m hosszú, 21 m széles, és 7 m magas).

A drága telekár és a fenntartási költségek miatt számos könyvtár közösen oldja meg a ritkán használt anyag el-, illetve kihelyezésének problémáját. Közülük említésre méltó a Washingtoni Tudományos Könyvtári Konzorcium (1993-ban indult, 1,2 milliárd kötet kapacitású, 7 egyetemet szolgál ki, s a tagok számára nem szabott felső határt és minimális kvótát), a Kaliforniai Egyetemen működő Southern Regional Library Facility (3,5 millió kötet egy 1987-ben épült raktárstílusú épületben), vagy a Columbia Egyetem, a Princetoni Egyetem és a New York Public Library közös vállalkozása, amely már a 21. század problémáit kívánja megoldani.

Tárolókönyvtár létesítése nem egyszerű dolog, mert gazdasági, politikai és szolgáltatási kérdéseket vet fel. Ki kell elégíteni a használók igényeit, s egyúttal világosan kimutatni az intézményvezetés előtt a költségmegtakarítást. (1997-ben például az Ohioi Egyetem egy korábbi gépkocsilerakatot alakított át tárolókönyvtárrá.)

Ha egy könyvtár a kihelyezett tárolókönyvtár mellett dönt, ez hosszú évekre, sőt évtizedekre meghatározza működési rendjét. Ezért a döntés gondos mérlegelést és tervezést kíván a gyűjtemény kezelésétől a közönségkapcsolatokig, a berendezéstől és felszereléstől a környezeti viszonyokig. Ez utóbbiakra azért is fontos figyelmet fordítani, mert a tárolókönyvtárakban gyakran nemcsak ritkán keresett anyagot helyeznek el, hanem a különgyűjteményeket és archiválendő dokumentumokat is. (Például a Missouri Egyetemen a tárolókönyvtárnak az is feladata, hogy 7–10-szeresére növelje a benne tárolt anyagok élettartamát.)

A fejlődés nem áll meg. A Harvardon 1999-ben megnyílik a tárolókönyvtár 5. és 6. egysége is, újabb 6500 négyzetméterrel növelve a tárolási kapacitást. 1998-ban a tárolókönyvtár 300 000 kötetet vett át.

/CHEPESIUK, Ron: *Reaching critical mass: off-site storage in the digital age.* = *American Libraries*, 30. köt. 4. sz. 1999. p. 40–43./

(Papp István)

A világ legnagyobb cégei

A SilverPlatter kiadásában megjelent *Major companies database on CD-ROM* adatbázis az Észak-Amerikán kívüli 180 ország 80 000 legnagyobb cégének információit tartalmazza. A CD-ROM-ot negyedévenként aktualizálják. A rajta levő információk egyaránt tartalmazzák a magán-, az állami és a nyilvános cégeket. Kereshető adataik között szerepelnek: a cég teljes címe, szakterülete, pénzügyei, vezetősége, SIC termékkódok, a bejegyzés országa, az ágazat, a cég nagysága, globális leányvállalatai. Az adatbázis régió szerinti bontásban (Európa; az arab világ és Afrika a Szaharától délre; a Távol-Kelet, Ausztrália és Délkelet-Ázsia; valamint Latin-Amerika és a Karib-szigetek), vagy teljes sorozatként vásárolható meg. Hozzáférhető az interneten és merevlemezen is.

További információ: www.silverplatter.com

/ASLIB Online and CD Notes, 12. köt. 8. sz. 1999. p.12./

Helsinki iskolahálózat

A finn főváros arra törekszik, hogy valamennyi diákja hozzáférjen a korszerű információtechnika-hoz. A *Helsinki 2001* hálózathoz tartozó tanintézetek hálózatába 175 iskolát és meghatározatlan számú könyvtárat kapcsoltak be. Egy helyi hálózat multimédiás személyi számítógépeket köt össze 110 iskolában. A cél: minden 6 diákra jusson egy számítógép. A hálózatépítést kutatási program kíséri, amely segíti a szervezőket a hálózatfejlesztésben, a tartalom bevitelében, és a diákok informatikai oktatásában. A projekt befejezésekor kutatási jelentést készítenek arról, hogyan befolyásolja az információtechnika és a számítógéphálózat a tanulást.

További információ: www.projekti.edu.hel.fi

/Information Retrieval and Library Automation, 35. köt. 4. sz. 1999. p. 3./

(R. P.)